

тивних особливостей зброї з глушником корисних для формування методичних рекомендацій з експертного дослідження стрілецької вогнепальної зброї, оснащеної ПЗРЗП та вирішення діагностичних й ідентифікаційних завдань.

Розроблений комплекс класифікацій подібних об'єктів може бути включений в інформаційно-методичну базу судово-експертної діяльності для створення відповідних криміналістичних колекцій.

Використана література:

1. Безшумна автоматична вогнепальна зброя: [Підручник]/ М.А. Коновалов, О.В. Пилипенко, Ю.О. Кваша, О.В. Січевий та ін. – Д.: АРТ-Прес, 2011. – 346 с.
2. Кокин, А. В. Теория и методические основы исследования нарезного огнестрельного оружия по следам на пулях: [Монография] / А. В. Кокин. – М.: Издательство "Юрлитинформ", 2010. – 352 с.
3. Макаров, И. Ю. Экспертная характеристика судебно-медицинских баллистических исследований огнестрельных повреждений, причинённых оружием специального назначения (экспериментальное исследование): автореф. дис. ...докт. мед. наук: 14.00.24 / И. Ю. Макаров. – Москва, 2007. – 320 с.
4. Ситников, А. В. Устройства подавления звука выстрела и их классификация / А. В. Ситников // Судебная экспертиза на рубеже тысячелетий: материалы межведомственной научно-практической конференции: В 3 ч. Часть 1. – Саратов: СЮИ МВД России, 2002. – С. 80-82.
5. Снетков, В. А. Диагностика при производстве криминалистических экспертиз / В. А. Снетков // Следственные действия (криминалистические и процессуальные аспекты). – Свердловск, 1983. – С. 46-52.
6. Стояновский, М. В. Классификационный подход в криминалистической науке и практике (на примере криминалистической тактики). – М.: Юрлитинформ, 2010. – 160 с.
7. Уемов, А. И. Формальные аспекты систематизации научного знания и процедур его развития / А. И. Уемов // Системный анализ и научное знание. – М., 1978. – С. 95.

УДК 343.1

Р.М. Шехавцов

ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ СТРУКТУРИ КРИМІНАЛЬНОЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ

У статті на підставі аналізу спеціальної літератури, історичного розвитку вітчизняного кримінального процесуального законодавства визначена структура функціональної моделі кримінальної процесуальної діяльності з розслі-

дування злочинів та її значення для аналізу ефективності нормативно-правової регламентації досудового розслідування.

Ключові слова: кримінальна процесуальна діяльність, функціональна модель, суб'єкт кримінального провадження, процесуальна дія, доказування, досудове розслідування.

В статті на основі аналізу спеціальної літератури, історического розвитку отечественного уголовного процессуального законодательства определена структура функциональной модели уголовной процессуальной деятельности по расследованию преступлений и ее значение для анализа эффективности нормативно-правовой регламентации досудебного расследования.

Ключевые слова: уголовная процессуальная деятельность, функциональная модель, субъект уголовного производства, процессуальное действие, доказывание, досудебное расследование.

In the article on the ground of analysis of literature, the historical development of the national criminal procedural law defines the structure of the functional model of criminal procedural activities to investigate crimes and its significance for the analysis of the effectiveness of legal regulation of pre-trial investigation.

Key words: criminal procedural activity, functional model, the subject of criminal proceedings, the procedural action, proof, pre-trial investigation.

Постановка проблеми. Майже два роки минуло з часу набрання чинності новим КПК України і якщо ще рік тому "батьки" реформи кримінального судочинства звертали увагу на те, що пройшло ще надто мало часу для обґрунтованої критики¹, вважаємо, що на сьогодні накопичений досвід діяльності органів досудового розслідування, прокуратури, слідчих суддів, суду дозволяє проводити його узагальнення для виокремлення проблемних питань нормативно-правової регламентації кримінальної процесуальної діяльності з розслідування злочинів та практики її реалізації. Однак, перш ніж перейти до такого узагальнення, на наше глибоке переконання, необхідно акумулювати результати різноаспектних досліджень кримінальної процесуальної діяльності з розслідування злочинів, що проводилися в рамках кримінального процесу, криміналістики, юридичної психології, для формування цілісної функціональної моделі досудового розслідування злочинів, яка б дозволила розкрити не тільки гіпотетичні, але й особливості практики реалізації функції кримінально-переслідування шляхом поєднання в собі пошуково-пізнавальної, засвідчувальної, імперативної складової цієї діяльності та їх нормативно-правову регламентацію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження сутності, змісту та структури кримінальної процесуальної діяльності з розсліду-

¹ Див., наприклад: Портнов. Критика нового КПК не обґрунтована. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2012/11/23/6978018/>

вання злочинів як складного за своїм змістом та будовою соціально-правового явища у вітчизняній теорії кримінального процесу, криміналістики, юридичної психології здійснюються вже понад 180 років. За цей час на території нашої держави відбулося шість масштабних змін кримінального процесуального законодавства (1864, 1922, 1927, 1960, 2001, 2012), які супроводжувалися численними роботами сучасників: Я.І. Баршева, Л.Є. Владімірова, М.В. Духовського, О.А. Квачевського, Н.М. Кукольніка, В.А. Ліновського, К.Ю.А. Міттермайера, М.В. Муравйова, Ф. Проскуракова, М.К. Ренненкампфа, М.М. Розіна, М.Ф. Рождественського, І.Я. Фойницького, А.Я. Вишинського, М.М. Полянського, М.С. Строговича, Р.Д. Рахунова, В.П. Бахіна, В.І. Галагана, В.Г. Гончаренка, Ю.М. Грошевого, А.Я. Дубинського, Т.В. Зеленської, П.С. Елькінд, Л.Д. Кокорєва, І.І. Котюка, О.М. Ларіна, П.А. Лупинської, М.М. Михеєнко, О.В. Капліної, З.Ф. Ковриги, В.О. Коновалової, М.В. Костицького, В.С. Кузьмічова, В.К. Лисиченка, Є.Д. Лук'янчикова, Є.Б. Мізуліної, В.Т. Нора, М.А. Погорецького, О.Р. Ратінова, Л.Д. Удалової, В.Ю. Шепітька, М.Є. Шумила та багатьох інших.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Однак, на сьогодні наявні теоретичні узагальнення щодо змісту та структури кримінальної процесуальної діяльності та одного з її різновидів - діяльності з розслідування злочинів у переважній своїй більшості відображають окремо або в тому чи іншому поєднанні пошуково-пізнавальну, засвідчувальну, імперативну складову цієї діяльності та їх нормативно-правову регламентацію. Комплексних узагальнень з урахуванням положень чинного кримінального процесуального законодавства України на сьогодні не здійснювалось.

Метою статті є на підставі функціонального аналізу чинного законодавства, спеціальної літератури з кримінального процесу, криміналістики, юридичної психології та слідчої практики визначення структурних складових кримінальної процесуальної діяльності з розслідування злочинів та їх значення для дослідження ефективності нормативно-правової регламентації досудового розслідування злочинів.

Виклад основного матеріалу. У вітчизняній теорії кримінального процесу формування уявлень про кримінальну процесуальну діяльність із розслідування злочинів відбувалося, виходячи із розуміння форм, способів, засобів та суб'єктів захисту публічних і приватних прав та інтересів від злочинних посягань та порядку умов їх застосування у кримінальному процесі.

Протягом багатовікової історії досудове розслідування злочинів розбудовувалося як система формалізованих нормами закону процесуальних дій уповноважених державою посадових осіб правоохоронних органів, розподілені по досудових стадіях кримінального провадження, спрямо-

ваних на пізнання події злочину певними способами та засобами, результати здійснення яких виступають як підстави для прийняття процесуальних рішень по кримінальному провадженню (справі) уповноваженими суб'єктами кримінального процесу (слідчим, керівником органу досудового розслідування, прокурором, слідчим суддею, судом тощо) задля забезпечення вирішення завдань кримінального провадження як на досудових стадіях кримінального процесу, так і в суді.

Традиційним у теорії кримінального процесу є розкриття структури досудового розслідування злочинів через визначення сукупності кримінальних процесуальних норм, що регламентують кримінальну процесуальну діяльність особи, яка розслідує злочин, прокурора, слідчого судді на стадії досудового розслідування, її цілі, загальні сади (принципи), предмет, моменти її початку, розвитку та завершення, що пов'язані зі встановленням відомостей про юридично значимі обставини розслідуваної події, здійсненням певних процесуальних дій та прийняттям процесуальних рішень, суб'єктів, що їх вчиняють, та відносин, що виникають між учасниками розслідування злочину¹. При цьому визначається, що зміст розслідування злочинів як різновиду кримінальної процесуальної діяльності полягає у доказуванні по кримінальному провадженню (справі)².

Доказування в кримінальному процесі у свою чергу описується в двох аспектах:

- як сукупність взаємопов'язаних процесуальних дій, що чітко здійснюються у встановленому законом порядку, спрямованих на збирання, перевірку, оцінку доказів та використання їх для достовірного встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження;

¹ Див., наприклад: Линовскій В. Опыт исторических розысканий о следственном уголовном судопроизводствѣ в Россіи / Владимир Линовскій. – Одесса: Тип. Л. Нитче., 1849. – переизд.: М.: "ЛексЭст", 2001. – 240 с.; Строгович М.С. Уголовное преследование в советском уголовном процессе / Михаил Соломонович Строгович. – М., 1951. – 191 с.; Элькинц П.С. Цели и средства их достижения в советском уголовно-процессуальном праве / П.С. Элькинц. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1976. – 143 с.; Мизулина Е.Б. О моделировании уголовно-процессуальной деятельности / Е.Б. Мизулина. – Ярославль: Изд-во Яросл. ун-та, 1989. – 116 с.; Михеенко М.М. Поняття і завдання кримінального процесу як діяльності компетентних органів і посадових осіб // Михеенко М.М. Кримінальний процес України: навч. вид. / Михеенко М.М., Нор В.Т., Шибіко В.П. – 2-е вид., переробл. і доповн. – К.: "Либідь", 1999. – С. 11.; Зеленская Т.В. Соотношение уголовно-процессуальной и оперативно-розыскной деятельности: дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.09 / Татьяна Валерьевна Зеленская. – Иркутск, 2007. – 233 с.; Галаган В.І. Проблеми вдосконалення кримінально-процесуальної діяльності органів внутрішніх справ України: моногр. / Володимир Іванович Галаган. – К.: Нац. акад. внутр. справ, 2002. – 300 с. та ін.

² Див., наприклад: Кримінальний процес України: Підручник / За ред. Ю.М. Грошевого, В.М. Хотенця. – Х.: "Право", 2000. – С. 19; Уголовный процесс: Учебник для вузов / Под общ. ред. В.И. Радченко. – [3-е изд.] – М.: Юстицинформ, 2006. – С. 333. та ін.

- та як різновид процесу пізнання, розумову діяльність, що протікає відповідно до законів логіки у певних логічних формах для встановлення істини про обставини події злочину та причетних до неї осіб та обґрунтування процесуальних рішень, що приймаються у справі¹.

Узагальнення наукових різноаспектних криміналістичних та психологічних досліджень розслідування злочинів свідчить, що його описують як специфічний вид соціальної практики (активності), гіпотетичну основу якої складає своєрідний змістовно складний, внутрішньо та зовнішньо суперечливий процес пізнання обставин події злочину за його матеріальними та ідеальними слідами відповідними до Закону засобами. Цей процес супроводжується боротьбою (розумовою, емоційною, мотиваційною тощо), з одного боку, уповноважених законом осіб (слідчого, прокурора та ін.), а з іншого – злочинців, їх організованих утворень та інших зацікавлених у справі осіб. Як вказує Р.С. Белкін, діяльність слідчого у процесі розслідування злочину не вичерпується комплексом слідчих дій, адже вона не зводиться винятково до роботи з доказами, але й передбачає ряд інших кримінально-процесуальних процедур, організаційно-технічних заходів тощо². Дослідження розслідування злочинів з позицій його організації та здійснення по конкретним кримінальним провадженням (справам), психологічних процесів, що протікають між його учасниками, призвело до виокремлення таких категорій, як криміналістична версія, планування розслідування, слідча ситуація, негативні обставини, протидія розслідуванню злочинів, психологічний вплив, тактичний прийом та комбінація (операція), розшукові дії слідчого тощо, застосування яких дозволило розширити уявлення про його зміст та структуру. Одним із важливих надбань численних робіт вчених-криміналістів та психологів є визначення та опис поряд із процесуальними комплексом непроцесуальних засобів та умов діяльності з розслідування злочинів³.

¹ Див., наприклад: Кримінальний процес України: Підручник / За ред. Ю.М. Грошевого, В.М. Хотенця. – Х.: "Право", 2000. – С. 140; Белкін А.Р. Теорія доказування в уголовном судопроизводстве / А.Р. Белкин. – М.: Норма, 2007. – С. 76-77; Гмирко В. П. Доказування в кримінальному процесі: діяльнісна парадигма. Теоретичний аналіз. Проблематизація. СМД-репрезентація: [монографія] / Валерій Петрович Гмирко. – Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2010. – 314 с.; Шумило М.Є. Поняття «докази» у Кримінальному процесуальному кодексі України: спроба критичного переосмислення ідеології нормальної моделі / Микола Єгорович Шумило // Вісник Верховного Суду України. – 2013. – № 2 (150). – С. 40-48. та ін.

² Див.: Белкін Р.С. Курс криминалистики: в 3-х т. / Р.С. Белкин. – М.: Юрист, 1999. – Т.2: Частные криминалистические теории. – 1999. – С. 209.

³ Див., наприклад: Коновалова В.Е. Теоретические проблемы следственной тактики (познавательная функция логики и психологии в следственной деятельности) / Виолетта Емельяновна Коновалова: Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.17.1. – Харьков, 1966. – 30 с.; Ратинов А.Р. Судебная психология для следователей / А.Р. Ратинов. – М., 1967. – 290 с.

Накопичені знання в теорії кримінального процесу, криміналістики та юридичної психології щодо розслідування злочинів дозволяють побудувати його функціональну модель, до якої як окремі структурні елементи входять:

- *ціль* (встановлення об'єктивної істини про обставини події злочину) та завдання розслідування (захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура);

- *умови кримінально-процесуальної діяльності з розслідування злочинів, що пов'язані з визначеними КПК України загальними засадами кримінального провадження, процесуальною формою та строками досудового розслідування в цілому та проведення окремих процесуальних дій і прийняття процесуальних рішень, та умови, пов'язані з обстановкою, у якій відбувається розслідування злочину (слідчі ситуації);*

- предмет діяльності – обставини, що підлягають доказуванню;

- результат діяльності – закінчення досудового розслідування у визначених Законом формах (законне та обґрунтоване доказами закриття кримінального провадження, звернення до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності, звернення до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру);

- суб'єктів цієї діяльності (слідчий, керівник органу досудового розслідування, прокурор, слідчий суддя) та інших її учасників (спеціаліст, експерт, потерпілий, свідок, підозрюваний, захисник тощо), їх процесуальний статус;

- процесуальні дії (слідчі (розшукові), негласні слідчі (розшукові) та інші визначені КПК України дії та заходи забезпечення кримінального провадження) й рішення;

Колесниченко А.Н. Научные и правовые основы расследования отдельных видов преступлений / Алексей Никифорович Колесниченко: Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.717. – Харьков, 1967. – 28 с.; Шепитько В.Ю. Теоретические проблемы систематизации тактических приемов в криминалистике / В.Ю. Шепитько. – Х.: Оригинал, 1995. – 196 с.; Шаталов А. Криминалистические алгоритмы и программы. Теория, практика, прикладные аспекты / А. Шаталов. – М.: Литга-разум, 2000. – 250 с.; Лук'янчиков Є.Д. Методологічні засади інформаційного забезпечення розслідування злочинів: моногр. / Євгеній Дмитрович Лук'янчиков. – К.: Нац. акад. внутр. справ, 2005. – 360 с.

- пошуково-пізнавальні дії та організаційні заходи, що здійснюються суб'єктами кримінальної процесуальної діяльності з розслідування злочинів, та не регламентуються Законом (розумові та інші дії й операції, пов'язані із дослідженням відомостей про обставини події злочину, побудовою версій, плануванням розслідування, техніко-криміналістичні та тактичні прийоми, операції (комбінації) тощо);

- науково-технічні засоби розслідування злочинів.

Висновки. Важливість саме функціонального підходу до формування уявлень про структуру кримінальної процесуальної діяльності з розслідування злочинів полягає в тому, що він:

- *по-перше*, дозволяє представити розслідування злочину як складну динамічно функціонуючу систему, окремі елементи якої пов'язані між собою різнорідними зв'язками (*генетичними*, що розкривають розвиток процесу досудового розслідування злочину з моменту його початку до завершення, *причинно-наслідковими*, що описують взаємозв'язок між окремими процесуальними та іншими діями й процесуальними та іншими рішеннями, що приймаються на підставі отриманих у результаті проведення процесуальних та інших дій фактичних даних, що мають значення для кримінального провадження, *просторово-часовими*, що виражають ступінь обмеженості здійснення як досудового розслідування злочину в цілому, так і окремих процесуальних та інших дій, прийняття процесуальних та інших рішень певним місцем та часовими проміжками як визначеними Законом, так і обумовленими слідчою ситуацією, що склалася на певний момент розслідування, *підпорядкування*, що відображають залежність тих, що вчиняються під час розслідування злочинів пошуково-пізнавальних, посвідчувальних та імперативних дій від положень чинного кримінального процесуального законодавства тощо);

- *по-друге*, забезпечує формування та уточнення уявлень про функціональне призначення окремих складових частин кримінальної процесуальної діяльності з розслідування злочинів (наприклад, про слідчі (розшукові), негласні слідчі (розшукові) дії, заходи забезпечення кримінального провадження тощо) як про складні й такі, що динамічно функціонують у рамках кримінальної процесуальної діяльності з розслідування злочинів структури нижчого рівня;

- *по-третьє*, сприяє розкриттю місця кримінальної процесуальної діяльності з розслідування злочинів у системі кримінальної процесуальної діяльності та взаємодії її з кримінальною процесуальною діяльністю сторони захисту, сторони обвинувачення в суді, слідчого судді, суду тощо, а також взаємозв'язку з оперативно-розшуковою та судово-експертною діяльністю;

- по-четверте, забезпечує основу для проведення прикладних досліджень ефективності кримінальної процесуальної діяльності з розслідування злочинів із подальшим визначенням напрямів її оптимізації через можливість розбудови на підставі визначених структурних елементів цієї діяльності її інформаційної моделі, яка відображатиме реальні показники продуктивності праці слідчих, прокурорів, слідчих суддів як в цілому, так і при проведенні окремих процесуальних та інших дій.

УДК 347.121.2:342.738:343.132

С.М. Кряковцев

ДОТРИМАННЯ ОСОБИСТИХ ПРАВ ЛЮДИНИ В ПРОЦЕСІ ЗНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЇ З ТРАНСПОРТНИХ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ МЕРЕЖ

У представленій роботі автор, беручи до уваги вивчені матеріалів вітчизняних та зарубіжних публікацій, досліджує суб'єктивне право фізичної особи на таємницю телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції в аспекті оперативно-розшукової діяльності. Особливу увагу в статті звернено на проблему здійснення цього права і його обмеження. Основною ідеєю є думка про те, що зняття інформації з каналів зв'язку не обмежує конституційні права громадянина, якщо воно здійснюється за заявою потерпілого або з його письмової згоди, і дозволу суду на проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії не обов'язково.

Ключові слова: *таємниця телефонних розмов, таємниця телеграфної та іншої кореспонденції, реалізація права, обмеження права, захист прав.*

В представленной работе автор, основываясь на изучении материалов отечественных и зарубежных публикаций, исследует субъективное право физического лица на тайну телефонных разговоров, телеграфной и иной корреспонденции в аспекте оперативно-розыскной деятельности. Особое внимание в статье обращается на проблему осуществления этого права и его ограничения. Основной идеей является мысль о том, что снятие информации с каналов связи не ограничивает конституционные права гражданина, если оно осуществляется по заявлению потерпевшего или с его письменного согласия, и разрешения суда на проведение данного следственного (розыскного) действия не обязательно.

Ключевые слова: *тайна телефонных разговоров, тайна телеграфной и иной корреспонденции, реализация права, ограничение права, защита прав.*

In the given work the author, based on the national and international publications, investigates subjective right of a person in the secret of telephone conversation, telegraph and other correspondence in the in the operational detection activity. The author pays attention in the problem of realization of this right and limits. The main idea of this article is the conception that getting information from correspond-